

շուժք պէտք է ընել. այսինքն ասեղի մը ծայրով պզտի կաթիլ մը կաթեցնելու է փտտած ակռային ծակին մէջ՝ զգուշանալով որ ընտերքը չայրին։ Բայց թէ դիպուածով ընտերքին կամ բերնին մէջ կաթի, պէտք է մէկէն հիւանդին բերանը ջրով ցողուել տալ։ Երանկ ժանտաջրով այրելը դիւրին է՝

երբոր փտտած ակռան վարի ծառէնաց վրայ ըլլայ. իսկ թէ որ վերն է, ան ատեն պէտք է հիւանդին գլուխը ան կերպով դնել որ կարելի ըլլայ հեղուկը ակռային վրան կաթեցնել, ու քանի մը վայրկեան անանկ կենայ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԻՍՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լճակա ու Վտուկ հրաբուխները :

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐ կարգացողը նախ ընթաց թերթին մէջ հրաբուխին ինչէն ու ինչ կերպով ըլլալը իմանալէն ետեւ, կարժէ որ համառօտ տեղեկու թիւն մը առնէ աս երկու գլխաւոր հրաբուխներուն, այսինքն Լառնային ու Վտուկին վրայ ալ՝ որ խիստ ա-

նուանի են պատմութեան և աշխարհագրութեան մէջ :

Հրաբուխներուն մէջ ամէնէն մեծը չէ, բայց ամէնէն անուանին է Լառնա լեւը Սիկիլիա կղզին մէջ։ Երբ վրայ միայն մէկ քանի տեղեկութիւններ ունինք, ու կերէնայ թէ

Հիներուն ալ ասիկայ միայն ծանօթ եղած է, ինչուան որ արթնցաւ ահա գին Սեսուվը: Ետնային շրջապատը 40 հազար մղոնի չափ տեղ է, ու շատ ահաւոր տեսք մը ունի Սիկիլիայի ծովուն մէջ. վասն զի բարձրութիւնն ալ 9,970 ոտք է: Աբանչելի տեսարան մը կը բացուի մարդուս առջևը երբոր տեսնէ մէկ դիէն ձիւներուն ճերմկութիւնն որ ծածկած է լեռան մէջտեղի կտորը՝ գօտիի պէս, մէկալ դիէն ալ լեռան ստորոտին գեղերը, տնակները ու մշակուած դաշտերը: Հոն տեղի բնակիչները կարծես թէ մշտնջենաւոր գարունքի մէջ ըլլալով, մաքերնէն ալ չեն անցըներ թէ այսօր չէ նէ վաղը կրնայ յանկարծ լեռը պատըռտիլ, ու վրայի ամէն բանը լափել կլլէ:

Սիշտ վառած է Ետնային կրակը, միշտ ծուխ կը հանէ. ու թէ որ յանկարծ ան դեղնագոյն ծուխը խտանայ ու անշարժ կենայ ծառի պէս, նշան է որ պիտի բորբոքի հրաբուխը ու տակնուվրայ ընէ պիտի ան պտղաբեր երկիրը: Հոս դրուածը Ետնային պատկերն է:

Ետնային առջի անգամ բռնկիլը Թուրքիոյ Կիլիկիոյ յիշածը կերեւնայ, որ եղեր է Վրիստոսի 704 տարի առաջ. անկէ ինչուան հիմա 30 անգամի չափ բռնկածը գիտենք. բայց ամէնէն սաստիկը 1669ին եղեր է: Սասն զի սաստիկ երկրաշարժ մը ըլլալէն ետքը՝ լեռը հազար տեղէն պատուեր է սարսափելի ձայներով. ամէնէն ընդարձակ բերանը 4 մղոն տարածութիւն ունի եղեր. անկէ կրակէ գետ մը կելլէր, կըսեն, ու ինչուան մէկ մղոն տեղ կը վազէր: Արակ դարձած լաւան կամաց կամաց դէպ ՚ի Վաթանիա քաղաքը գնացեր է, ու առջի բերան պարըսպին կը թընած կենալէն ետքը՝ մէյմըն ալ յանկարծ բարձրացեր է 60 ոտքէն աւելի, ու պարսպին վրայէն անցնելով քաղաքին կէսը մէկէն ՚ի մէկ մոխիր դարձուցեր է: Իսկ ան լաւային գըլխաւոր կտորը որ 30 ոտք բարձրութի,

և 1800 ոտք լայնութիւն ունէր, ճամբայ բացեր է դէպ ՚ի ծով ինչուան 15 մղոն տեղ. սաստիկութեամբ և ահագին ձայներով ծովը թափեր է, ու բարձր ժայռ մը ձևացեր է որ ինչուան հիմա նաւահանգիստը ապահով կը պահէ: Յիսուն խորանարդ ոտնաչափի մեծութեամբ ահագին քար մը լեռնէն դուրս նետուելով, կէս կըրդծով մը մէկ մղոն հեռու տեղ ընկեր ու խրեր է աւազին մէջ 25 ոտք խորութեամբ: Ինքընկելուն ելած մոխիրները հովը ինչուան Սալթա տարեր է, որ Սիկիլիայէն հարիւր մղոնէն աւելի հեռու է. 18 հազար հոգի մեռած են ան անգամ բռնկելուն: Գանք Սեսուվին բռնկելուն պատմութեանը:

Վրիստոսի 63 թուականին սաստիկ երկրաշարժ մը կը ըլլայ բոլոր Վամպանիա գաւառին մէջ, որ Վափուի քովերն է. աս գաւառին պտղաբեր ու խիստ զուարճալի ըլլալուն համար՝ հռոմայեցւոյ ազնուականները ասոր Սեսուվ ըսուած լեռանը քով շիներ էին հերքուլանոն ու Պոմպէա քաղաքները: Ինքեանաշարժէն հերքուլանոն քաղաքին մեծ մասը կործաներ էր. բայց ասոնք դեռ պզտի նշան մըն են եղեր ան զարհուրելի դիպուածին որ ետքը եղաւ: Սասն զի Տիտոս կայսեր ատենը, Վրիստոսի 79 թուականին, նորէն երկրաշարժ մը եղաւ. ան երկու փառաւոր քաղաքներուն վերջը հասեր է եղեր. լսելու բան է թէ ինչպէս կը պատմէ Պլինիոս ականատես վկան աս սոսկալի կործանումը. “() Գոստոսի 23ին կէսօր, լընէ վերջը մէկ մեծ ուկարգէ դուրս ձևով ամպ մը երեցաւ կըսէ. կարծես թէ բարձր ու հաստ ծառ մըն էր որ գոյնը անդադար կը փոխէր. մէյմը ճերմակի կը զարնէր, մէյմը սևի. . . Սէյմըն ալ սկսաւ թափիլ մէկ մոխիրէ անձրև մը որ խոշոր խոշոր քարեր ալ կը նետէր կայծակի պէս: Ինոր ետեւէն զարհուրելի կըրակ մը իջաւ ծածկեց գետնին ե-

որեսը, մանաւանդ Պոմպէա, Սեսի-
նոն և Հերքուլանոն քաղաքները
իրենց քովի գեղերովը: Առնկըր-
նայ պատմել կամ երեւակայել թէ
ինչ եղած են ան տեղերուն խեղճ
բնակիչները. ինչպէս շփոթեր ու
անօգուտ տեղը փախչող փախչո-
ղի եղեր են: Ինչ ողբ, ինչ գո-
ռում գոչում եղած է ան սոսկալի
պատուհասին ատենը: Սէկը իր
հայրը կրկանէ, մէկը որդին, մէկը
մայրը՝ մէկալը աղջիկը. շատն ալ
կեանքերնէն յուսահատած՝ մէկ
վայրկեան մը առաջ մեռնինք խա-
լըսինք կրկանէին: Ա երջապէս եր-
կորդ օրը առաւօտ կըլլայ, ու արեւը
դեղնագոյն լուսով մը կըծագի խա-
ւարածի պէս. տեսնես որ ամէն բան
մոխրի մէջ թաղուեր է. իսկ ան եր-
կու քաղաքները բոլորովին գետնին
տակը անցեր են. Պոմպէան մոխրին
տակը թաղուեր է, Հերքուլանոն
ալ լաւային տակը: Ինչանկ մեծ էր
աս սոսկալի պատուհասն որ մարդու
մտքէն չէր կրնար անցնիլ թէ փորենք
բանանք աս քաղաքները: Դարեր
անցան, երկիրը շտկուեցաւ, անցուոր
դարձուոր կըկոխէին կանցնէին ան
երկիրներուն վրայէն, որուն տակը
երկու քաղաք ամբողջ կեցած էին:
Հազար եօթը հարիւր տարիէն ետքը
գտնուեցաւ Պոմպէան՝ երբոր մէկ
բանի երկրագործներէն Լափոլիի
տէրու թիւնը իմացաւ թէ պզտիկ կաս-
կարայ մը գտնուեր է Սարնոյ գետին
քովի եղած աւերակներուն մէջ: Ետ-
քը Պորպոնեան Կարոլոս թագաւորը
1748ին սիրտ ըրաւ ու հրաման հա-
նեց որ կարգաւորեալ կերպով ան տե-
ղուանքը փորուին. ասով Պոմպէա
քաղաքը բացուեցաւ:

Պոմպէային մէջի հնութիւնները
անանկ ամբողջ ու անարատ գտնուե-
ցան որ կարծես թէ բնակիչները դեռ
երեկուան օրը ձգեր ելեր են մէջէն:
Կեղեցիկ ու ընդարձակ տներ, կռա-
տուններ, փառաւոր թէատրոններ,
հասարակաց գերեզմանոցը հետա-

քրքրական տապանադիրներով, գե-
րեզմաններն ու ասոնցնման մնացորդ-
ները մարդուս միտքը կապչեցնեն.
բայց ասոնց մէկիկ մէկիկ ստորագրու-
թիւնը չենք կրնար հոս տեղս ընել՝
համառօտութեան համար: Սեռել-
ներուն սակաւութիւն գտնուելէն կի-
մացուի որ ժողովրդեան մեծ մասը
փախչելով ազատեր է. իսկ Հերքու-
լանոն քաղաքին մէջի մեռնողները ա-
նոնցմէ ալ քիչ են. կերեւոյ որ լա-
ւային կամաց առաջ երթալով ոչ
միայն ժամանակ գտեր են փախչելու,
հապա նաև մեծագին բաները ազա-
տեր են:

Ինչ դիպուածէն ետքը Սեսուվ
հազար տարիի չափ վառ մնացեր էր,
բայց ետքը ատեն անցնելով բոլորո-
վին մարեցաւ. անանկ որ 1611ին մար-
դիկ ինչուան լեռան վերի ծայրը բնա-
կութիւն շիներ են, ու հրաբուխին
բերնին տեղը մանր լիճեր ու անտառ
մըն ալ կայ եղեր: Ինչէ ետքը նորէն
բռնկեր է Սեսուվը երեսուն անգամի
չափ. ասոնցմէ երեւելիները 1631ին,
1794 ին, ու 1819 ին հանդիպածներն
են:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հայոց պգային պարծանքները:

Սէկ թշուառութիւն մը չկայ որ
մարդուս այնչափ փնաս հասցընէ,
ինչպէս ան թշուառութիւնն որ չափէ
դուրս մեծ ու անդարմանելի կըկար-
ծուի: Ազգի մը մէջ ասանկ կարծիք
մը թէ որ հիննայ ու ցեղէ ցեղ անցնի,
ան ազգը պէտք է որ միշտ վերաւոր
սիրտ մը ունենայ, և ան թշուառու-
թիւնը ուրիշ զանազան թշուառու-
թեանց ալ պատճառ ըլլայ, և թէ որ
ազգը երջանկութի մըն ալ ունի նէ՝
ան առերեւոյթ թշուառութեւ մէջ
ընկղմի աներեւոյթ ըլլայ. ինչպէս մէ-
գը թեթեւ բան մըն է, բայց բոլոր